

ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день корупція перетворилася на одну із загроз національної безпеки України. Впродовж такого короткого терміну існування даного явища, корупція зумовила значний вплив на українське суспільство і державу та набула комплексного та системного характеру, зокрема йдеться про соціальні, економічні, владні, політичні та міжнародні аспекти цього впливу. Тому передусім доцільно розпочати розгляд даного питання зі з'ясування змісту поняття корупції та її сутності. Тим більше, що вона залишається малодослідженою.

Насамперед корупцію можна визначити як соціальне явище, яке охоплює всю сукупність діянь, пов'язаних з неправомірним використанням особами наданої їм влади та посадових повноважень з метою задоволення особистих інтересів чи інтересів третіх осіб, а також інших правопорушень, що створюють умови для вчинення корупційних діянь або їх приховування.

При тлумачення поняття «корупція» необхідно зважати на її основні властивості:

- 1)соціальна обумовленість;
- 2)вона має свою «ціну», яку платить суспільство за її існування;
- 3)несе негативний вплив на всі сфери суспільного життя;
- 4)має транснаціональний характер;
- 5)економічні, політичні, правові, психологічні та моральні аспекти її зародження;
- 6)здатність постійно пристосовуватися до нових реалій життя в будь-яких умовах.

Дане пояснення терміну «корупція» та виокремлення певних положень щодо її сутності, вимагає не обмежуватись у боротьбі з нею лише правовими заходами, переважно у формі юридичної відповідальності за корупційні діяння, а також застосувати комплекс економічних, політичних, організаційних та інших заходів протидії.

Однією із найважливіших проблем запобігання корупції є з'ясування її правових основ. Нажаль правові основи запобігання корупції, помітно відстають від потреб практичної діяльності. А саме допущення правотворцями нечіткості формулювань положень в нормативно-правових актах та інших джерелах права, неповнота розгляду загальних положень і окремих важливих тактичних питань у сфері корупції та її протидії.

Щодо статистичних даних, то найкорумпованішими сферами українці визнали державних службовців (65%), парламент (64%), працівників податкової сфери (62%), суддів (61%), президента та прем'єр-міністра (60%),

представників місцевих органів влади (55%), поліцію (54%), керівників бізнесу (46%), релігійних лідерів (32%), згідно результатів дослідження Transparency International "Барометр Світової Корупції" (Global Corruption Barometer) станом на початок 2017 року.

Тому згідно таких високих показників Особливу роль у забезпеченні успішної антикорупційної діяльності відіграє наявність належного законодавства. Адже зрозуміло : протидія корупції в правовій демократичній державі можлива лише на правовій основі - це стосується як правозастосовної діяльності, прояву політичної волі, так і всіх інших заходів, які вживаються у сфері протидії корупції. Вихід за межі правових рамок в антикорупційній діяльності - це шлях до службових зловживань за яких протидія корупції здійснюватиметься тими ж корупційними засобами.

У загальному значенні, під правовими основами запобігання корупції, слід розуміти закони та інші нормативно-правові акти, якими встановлюються спеціальні законодавчі положення щодо запобігання та протидії корупції, визначаються ознаки корупційних правопорушень та відповідальність за їх вчинення, регулюється діяльність державних органів чи їх спеціальних підрозділів, до компетенції яких входить запобігання та протидія корупції, координація такої діяльності чи контроль та нагляд за нею.

Змістом антикорупційних положень є :

1) обмеження, нейтралізація чи усунення факторів корупції, запобігання конфлікту інтересів (особистих і службових), нормативно визначити рамки правової і етичної поведінки суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення, зробити вчинення корупційних правопорушень справою не вигідною і ризикованою, а врешті-решт досягти того, щоб така особа чесно і сумлінно виконувала свої службові обов'язки;

2) чітко визначити ознаки корупційних правопорушень, передбачені адекватні заходи відповідальності та їх вчинення, належним чином врегулювати діяльність органів державної влади та їх окремих підрозділів, які безпосередньо протидіють корупції.

Основний Закон нашої держави – Конституція України, містить цілу низку положень, які можна віднести до антикорупційних. Основними з них є положення, зазначене у ст. 19, де сказано: «Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [1]. Дана стаття визначає межі правомірної поведінки посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування; також закріплює кілька важливих в антикорупційному плані моментів:

1) зазначає, що вказані особи можуть діяти лише визначеним для них чином;

2) підстави, спосіб їх дій, а також їх повноваження визначаються законом, а не будь-яким іншим нормативно-правовим актом.

За змістом ст. 19 Конституції України визначається як фундаментальна антикорупційна правова норма нашої держави, оскільки вона не допускає будь-

яких відхилень в діяльності посадових осіб зазначених органів від визначеної законом їх поведінки.

Ряд інших статей Конституції України встановлює обмеження щодо певних категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямовані на недопущення конфлікту інтересів (статтях 42, 78, 103, 120, 127), чи вимоги до їх поведінки (це, зокрема, стосується декларування доходів та майна (ст. 67), порядку використання коштів з державного бюджету України (ст. 95). Конституція України містить низку інших положень, які можуть бути розцінені як антикорупційні.

До правових основ в сфері запобігання корупції також слід віднести такі першоджерела :

- Кримінальний кодекс України (зі змінами та доповненнями);
- Закон України «Про запобігання корупції»;
- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення»;
- Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст. 1-212, ст. 213-330);
- Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України»;
- Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» (чинний);
- Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 01.01.2010 № 251-V;
- Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 01.01.2006 N 2476-IV;
- Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 01.03.2010 N 252-V;
- Указ Президента України від 14.10.2014 № 808/2014 «Про Національну раду з питань антикорупційної політики»
- Указ Президента України від 21.10.2011 № 1001/2011 «Про Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки» (чинний).
- Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 №265 «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 02.11.2011 №1126 «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України»
- Постанова Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 №301 «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про запобігання корупції»
- Постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2011 №1195 «Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям»;

- Наказ Міністерства юстиції України від 23.03.2012 №448/5 «Про затвердження Порядку проведення спеціальної перевірки наявності в осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, корпоративних прав»»

- Наказ Національного агентства України з питань державної служби 05.08.2016 № 158 «Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування»;

- Наказ Міністерства фінансів України від 13.03.2015 №333 «Про затвердження Порядку здійснення перевірки достовірності відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру» та ін. відомчі нормативно-правові акти.

Та станом на сьогоднішній день можна прослідкувати, що нормативно-правова база постійно доповнюється. Але також можна зазначити, що реформоване антикорупційне законодавство дещо змінило окремі підходи до розуміння запобігання корупції та створило нові механізми антикорупційної боротьби за допомогою адміністративно-правових методів. Тож підсумовуючи, можна сказати що аналізуючи чинні правові основи боротьби з корупцією, можна стверджувати, що в Україні створена загалом достатня законодавча база для ефективної боротьби з корупцією.

Вона передбачає цілий комплекс кримінально-, адміністративно-, цивільно-правових, дисциплінарних та інших заходів, який дозволяє притягнути до того чи іншого виду юридичної відповідальності практично будь-яку посадову особу органів державної влади, що допустила те чи інше зловживання владою чи посадовим становищем.

Але все ж таки основною проблемою відповідної законодавчої бази є не наявність чи відсутність спеціальних законів щодо боротьби з корупцією, а їх застосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28.06.1996 з наступними змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.

2. Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 з наступними змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

3. Офіційний сайт Transparency International: <https://www.transparency.org>.

4. Офіційний сайт ДСНС України : <http://www.dsns.gov.ua>;

5. Романов М.В. Основні засади запобігання корупції - Харків: Права людини, 2017.